

บทที่ 5

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในการให้บริการทางเศรษฐกิจและสังคม ของเทศบาลนครพิษณุโลก

ในบทที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในการให้บริการทางเศรษฐกิจและสังคมของเทศบาลนครพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้แบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็น

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในการให้บริการ
2. การเปรียบเทียบบทบาทในการให้บริการทางเศรษฐกิจและสังคมของเทศบาลนครพิษณุโลกกับทฤษฎี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทในการให้บริการ

เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัดพิษณุโลกในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหาร การปกครอง การพัฒนา เศรษฐกิจ การบริการทางสังคม มีทำเลที่ตั้งที่สามารถทำการคมนาคมขนส่งติดต่อกับภาคกลาง ภาคเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างสะดวก รวมทั้งศูนย์กลางทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเป็นเมืองหลักอีกแห่งหนึ่งของภาคเหนือตอนล่างควบคู่กันกับเทศบาลนครนครสวรรค์

เทศบาลนครพิษณุโลก หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่งคือเมืองพิษณุโลกนั้น ทางด้านการพัฒนาภาคและประเทศนั้น ก็ได้รับความสำคัญไว้ในลำดับต้น ดังปรากฏในผลการศึกษาของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ.2513 ซึ่งได้เสนอให้พัฒนาพื้นที่ ใน 4 จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ พิจิตร และสุโขทัย ให้เป็นพื้นที่เจริญ (Growth Area) ของภาคเหนือตอนล่าง โดยมีเมืองพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางความเจริญหลัก (Major Growth Centre) ในเวลาต่อมา แนวนโยบายดังกล่าวนี้ได้ถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 – 2524) ซึ่งได้กำหนดให้พัฒนาเมืองพิษณุโลกเป็นเมืองหลักของภาคเหนือตอนล่าง เพื่อช่วยยับยั้ง หรือชะลอการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการเติบโตแบบ “เอกนคร” (Primate City) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 – 2529) ได้กำหนดให้เมือง

พิษณุโลกเป็นเมืองหลักที่จะเริ่มเตรียมการพัฒนาในระยะต่อไป ผลจากการเป็นเมืองหลักทำให้มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองในหลายส่วน เพื่อเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์กลาง ซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมือง และการพัฒนาโครงการต่อเนื่องมากมาย อาทิ เช่น โครงการพัฒนาระบบแก๊สอินโดจีน เป็นต้น

ในระดับจังหวัดนั้น การศึกษาการจัดลำดับชุมชนศูนย์กลางต่างๆ ในจังหวัดพิษณุโลก และกำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชนเมืองแต่ละแห่งในจังหวัดพิษณุโลกของ กองวิจัย กรมการผังเมือง (อ้างถึงใน บริษัทเอ็นไวรอนเม้นทอล แคร้ เซ็นเตอร์ จำกัด และบริษัทสยามเทค กรุ๊ป จำกัด, 2539) ก็ได้ให้ความสำคัญของเทศบาลนครพิษณุโลกว่าเป็นชุมชนลำดับที่หนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการแก่พื้นที่ภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้เทศบาลนครพิษณุโลกมีความสำคัญทั้งในระดับจังหวัด และเป็นเมืองหลักในการพัฒนาภาค

สำหรับบทบาทหน้าที่ และความสำคัญของเทศบาลนครพิษณุโลกในด้านต่างๆ นั้น สามารถสรุปได้เป็นบทบาทในระดับภาค และบทบาทในระดับจังหวัดและชุมชนโดยรอบ ดังนี้

1. บทบาทในระดับภาค

เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นเมืองที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของอนุภาคเหนือตอนล่างสามารถทำการติดต่อกับภาคกลาง ภาคเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างสะดวก ทำให้ที่ตั้งดังกล่าวทำให้เทศบาลนครพิษณุโลกถูกกำหนดให้เป็นเมืองศูนย์กลางของภาคเหนือตอนล่าง ตามนโยบายการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ผลจากการเป็นเมืองหลักทำให้มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองในหลายส่วน เพื่อเสริมศักยภาพการเป็นศูนย์กลาง ซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมือง และการพัฒนาโครงการต่อเนื่องมากมาย จากการศึกษาสามารถสรุปบทบาทความสำคัญในระดับภาคของเทศบาลนครพิษณุโลก ได้ดังนี้

1.1 บทบาทด้านการบริหารการปกครอง

เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นที่ตั้งของส่วนราชการทั้งในระดับเขตและภาคถึง 26 แห่ง อาทิเช่น ดำรวจภูธรภาค 6 ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต 6 สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 9 สำนักงานสรรพากรภาค 7 และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 3 สำนักงานชลประทานที่ 3 ไม้เขต และคลังเขต เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวทำหน้าที่กำกับดูแล การบริหารงานของส่วนราชการในสังกัดทั้งในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียง

1.2 บทบาทในการเป็นศูนย์กลางการศึกษา

เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาครบทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงอุดมศึกษา จำนวนสถาบันการศึกษารวมในปัจจุบันเท่ากับ 36 แห่ง และยังเป็นที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาระดับภาค คือ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาค ที่เน้นการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง นอกจากนี้ยังมีสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต วิทยาเขตพิษณุโลก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วิทยาเขตพิษณุโลก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช วิทยาลัยพิษณุโลก รวมทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์

1.3 บทบาทการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง

เนื่องจากความได้เปรียบในเชิงที่ตั้งที่สามารถติดต่อได้ทั้งภาคเหนือตอนบน ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เทศบาลนครพิษณุโลกมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งในภูมิภาค เพื่อเชื่อมโยงการเดินทางติดต่อระหว่างภูมิภาคได้อย่างสะดวก ทั้งระบบถนน และระบบราง รวมทั้งทางอากาศ ซึ่งท่าอากาศยานพิษณุโลกก็ตั้งอยู่ติดต่อกับเขตเทศบาลนครพิษณุโลกทางทิศใต้

1.4 บทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ

บทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจนี้ เทศบาลนครพิษณุโลกมีบทบาทควบคู่กันไปกับเทศบาลนครสวรรคคในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นที่ตั้งของธนาคารพาณิชย์จำนวนมาก รวมทั้งธนาคารที่ให้บริการเฉพาะประเภท เป็นที่ตั้งของร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นเมืองที่มีร้านค้าปลีกขนาดใหญ่มากที่สุดในภาคเหนือตอนล่าง

1.5 บทบาทในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว

ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเทศบาลนครพิษณุโลกมีความพร้อมในด้านการบริการการท่องเที่ยว และมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย และความเป็นศูนย์กลางคมนาคมทำให้เทศบาลนครพิษณุโลกสามารถเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับภาคของภาคเหนือตอนล่างได้เป็นอย่างดี พิจารณาได้จากจำนวนโรงแรมที่พักในเขตเทศบาลซึ่งมีทั้งหมด 11 แห่ง รวมห้องพักรวม 1,860 ห้อง

2. บทบาทในระดับจังหวัดและชุมชนโดยรอบ

นอกจากเทศบาลนครพิษณุโลกจะมีบทบาทสำคัญในระดับภาคแล้ว ความเป็นศูนย์กลางของเทศบาลยังมีบทบาทสำคัญต่อจังหวัดพิษณุโลกอีกด้วย เพราะเป็นเมืองที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางให้บริการแก่พื้นที่เกี่ยวเนื่องต่างๆ ที่มีความสำคัญที่สุดในจังหวัด ทั้งทางด้านการบริหารการปกครอง เศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง และการบริการทางสังคม ซึ่งสามารถสรุปบทบาทความสำคัญในระดับจังหวัดและชุมชนโดยรอบของเทศบาลนครพิษณุโลก ดังนี้

2.1 บทบาทในการเป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองในระดับจังหวัด

เขตเทศบาลนครพิษณุโลกเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการที่สำคัญของจังหวัดหลายแห่ง เช่น ศาลากลางจังหวัด กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดพิษณุโลก สำนักงานพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 1 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด เป็นต้น ซึ่งทำหน้าที่ในการบริหารดูแลและวางแผนพัฒนาพื้นที่ภายในจังหวัดพิษณุโลก

2.2 บทบาทในการเป็นศูนย์กลางการให้บริการ ทางด้านสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ และการบริการทางสังคม

เป็นแหล่งบริการที่มีศักยภาพสูงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุข การคมนาคมขนส่ง การสื่อสารโทรคมนาคม รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางทางด้านศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธชินราช ซึ่งถือว่าเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของพิษณุโลก เป็นต้น

2.3 บทบาทด้านการบริการทางการศึกษาและการอบรมวิชาชีพ

เป็นที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันอาชีวศึกษา โรงเรียน และสถาบันอบรมวิชาชีพหลายสาขา ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด และชุมชนโดยรอบ

2.4 บทบาทในการเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ

เป็นแหล่งรวมของร้านค้าส่งและค้าปลีก ทั้งร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ที่มีการลงทุนจากต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นบิ๊กซี เทสโกโลดส์ และแมคโคร รวมทั้งห้างสรรพสินค้าท้องถิ่น คือ ท็อปแลนด์ ฟลาซ่า และร้านค้าท้องถิ่นซึ่งกระจายสินค้าและบริการไปยังพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัด เป็นที่ตั้งของศูนย์จำหน่ายอุปกรณ์ทางการเกษตรที่สำคัญ

2.5 บทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางการเงินและการลงทุน

เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นที่ตั้งของธนาคารพาณิชย์มากถึง 26 แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนธนาคารมากที่สุดของจังหวัดพิษณุโลก นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทประกันภัย บริษัทประกันชีวิต และสาขาของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

2.6 บทบาทในการเป็นแหล่งงาน

บทบาทในด้านการเป็นแหล่งงานของเทศบาลนครพิษณุโลกนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายมากที่สุดในจังหวัด เป็นพื้นที่ที่มีจำนวนสถานประกอบการ และโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดในจังหวัด ทำให้ความต้องการแรงงานของสถานประกอบการต่างๆ สร้างแรงดึงดูดให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามายังเมืองเพื่อการทำงาน

จากบทบาท และความสำคัญของเทศบาลนครพิษณุโลกนี้เองทำให้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลกเองกับพื้นที่เกี่ยวเนื่องต่างๆ ไม่ว่าจะพื้นที่นั้นจะเป็นเมืองอื่นๆ (หรือ อีกนัยหนึ่งคือเทศบาลอื่นๆ) และชนบท (หรือ อีกนัยหนึ่งคือองค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ) ทั้งที่ตั้งอยู่ภายใน และภายนอกจังหวัดพิษณุโลก

นอกจากปัจจัยทางด้านความสำคัญ บทบาทและหน้าที่ของเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งมีอิทธิพลต่อการให้บริการแล้ว จากการศึกษาจากแบบสอบถามยังพบประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งเช่นกัน นั่นก็คือ ถึงแม้ว่าผู้ที่เข้ามาในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจะมีวัตถุประสงค์หลักต่างๆ ในการเข้ามาใช้บริการ แต่ก็ยังมีวัตถุประสงค์รองในการเข้ามา ก็คือ การถือโอกาสมาท่องเที่ยว ซึ่งในกรณีนี้ สามารถเทียบเคียงได้กับการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร อย่างเช่น เราสามารถที่จะซื้อของเล็กๆ น้อยๆ ไม่ว่าจะเป็น ของใช้ในชีวิตประจำวัน อุปกรณ์การศึกษา หรือแม้กระทั่งการทานอาหารง่ายๆ เช่น ก๋วยเตี๋ยว ข้าวราดแกง ซึ่งสินค้าและบริการเหล่านี้ เราอาจจะหาได้ภายในละแวกบ้านของเราเอง หรือกล่าวในภาษาง่ายๆ ว่าสินค้าเหล่านี้อาจจะมียู่แค่หน้าปากซอยบ้านเราเอง แต่เราก็ยังจะเดินทางไปห้างสรรพสินค้าต่างๆ เพื่อจะหาซื้อสินค้าที่หาได้จากหน้าปากซอย นั่นแสดงว่าเราเองก็มีวัตถุประสงค์รองในเรื่องของการถือโอกาสมาท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

ในกรณีของการศึกษาในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีวัตถุประสงค์รองดังกล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาเพื่อการซื้อสินค้า โดยเฉพาะกลุ่มที่ซื้อสินค้าจากร้านค้าปลีก

ขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นบิ๊กซี หรือเทสโกโลดส์ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นแหล่งในการจับจ่ายซื้อสินค้าเท่านั้น แต่เป็นเสมือนแหล่งท่องเที่ยว แหล่งพักผ่อนหย่อนใจอีกแหล่งหนึ่งด้วยเช่นกัน ปรากฏการณ์นี้อาจจะไม่พบเห็นในกรุงเทพมหานคร เพราะพฤติกรรมการใช้บริการร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ของคนส่วนใหญ่จะเป็นไปเพื่อการซื้อสินค้าเป็นด้านหลักเท่านั้น ไม่ได้ใช้เพื่อเป็นที่มาเดินเที่ยว คือ ถ้าไม่ได้ซื้อของก็คงจะไม่มา เพราะสามารถที่จะไปเดินเที่ยวยังห้างสรรพสินค้า (Shopping Mall) อื่นๆ ได้ แต่ในกรณีของพิษณุโลก หรือแม้แต่จังหวัดใหญ่ต่างๆ ที่มีร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ หลายแห่ง และมีห้างสรรพสินค้าท้องถิ่นน้อย (เทศบาลนครพิษณุโลกมีเพียงหนึ่งแห่งเท่านั้นคือ ท็อปแลนด์ พลาซ่า) ผู้คนจะใช้ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่เหล่านี้เป็นแหล่งในการเดินเที่ยว พบปะสังสรรค์ ทานอาหาร และในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งนอกเหนือไปจากการซื้อสินค้าที่มีให้บริการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางครั้งสามารถที่จะหาซื้อได้ตามร้านค้าท้องถิ่นในละแวกบ้าน

การเปรียบเทียบบทบาทในการให้บริการทางเศรษฐกิจและสังคมของเทศบาลนครพิษณุโลกกับทฤษฎี

การเปรียบเทียบบทบาทในการให้บริการทางเศรษฐกิจและสังคมของเทศบาลนครพิษณุโลกกับทฤษฎีนี้ เป็นการวิเคราะห์การให้บริการในรูปแบบต่างๆ เพื่อพิจารณาว่าเทศบาลนครพิษณุโลกสามารถที่จะให้บริการแก่พื้นที่ที่เกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วนหรือไม่

การเปรียบเทียบบทบาทในการให้บริการดังกล่าว ผู้ศึกษาได้แบ่งการเปรียบเทียบออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การเปรียบเทียบกับรูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่
2. การเปรียบเทียบกับหลักการพัฒนาภาค

การเปรียบเทียบกับรูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่

รูปแบบของการให้บริการระหว่างเทศบาลนครพิษณุโลกและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องข้างต้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่ารูปแบบการให้บริการด้านการซื้อสินค้า เป็นรูปแบบที่มีการให้บริการมากที่สุด (ร้อยละ 29.30) จากจำนวนรูปแบบของการให้บริการทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ การให้บริการด้านการทำงาน (ร้อยละ 22.89) การให้บริการด้านการรักษาพยาบาล (ร้อยละ 14.58) การให้บริการด้านการศึกษา (ร้อยละ 10.35) การให้บริการด้านการเดินทางต่อ (ร้อยละ 10.06) การให้บริการด้านอื่นๆ (ร้อยละ 5.25) การให้บริการด้านการขายสินค้า (ร้อยละ 3.79) การให้บริการ

ด้านการธนาคาร (ร้อยละ 2.62) และการให้บริการด้านการติดต่อราชการ (ร้อยละ 1.17) ตามลำดับ

เมื่อนำรูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ตามแนวคิดของ Rondinelli ซึ่งแบ่งรูปแบบของการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ออกเป็น 7 รูปแบบ มาวิเคราะห์กับรูปแบบของการให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลก สามารถที่จะจัดกลุ่มรูปแบบของการให้บริการ (แผนภูมิ 5.1) ได้ดังนี้

1. การให้บริการในเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ รูปแบบการให้บริการด้านการซื้อสินค้า การขายสินค้า การทำงาน และการธนาคาร
2. การให้บริการในเชิงการบริการ ได้แก่ รูปแบบการให้บริการด้านการศึกษา และการรักษาพยาบาล และการเดินทางต่อ
3. การให้บริการในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ รูปแบบการให้บริการด้านการเยี่ยมเยียน การสนทนาการ รวมทั้งการจัดกิจกรรมทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม
4. การให้บริการในเชิงการบริหารราชการ ได้แก่ รูปแบบการให้บริการด้านการติดต่อราชการ

ดังนั้น พบว่า การให้บริการในเชิงเศรษฐกิจของเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นการให้บริการที่มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.60 จากจำนวนรูปแบบของการให้บริการทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ การให้บริการในเชิงการบริการ (ร้อยละ 34.99) การให้บริการในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ร้อยละ 5.25) และการให้บริการในเชิงการบริหารราชการ (ร้อยละ 1.17) ตามลำดับ (ตาราง 5.1)

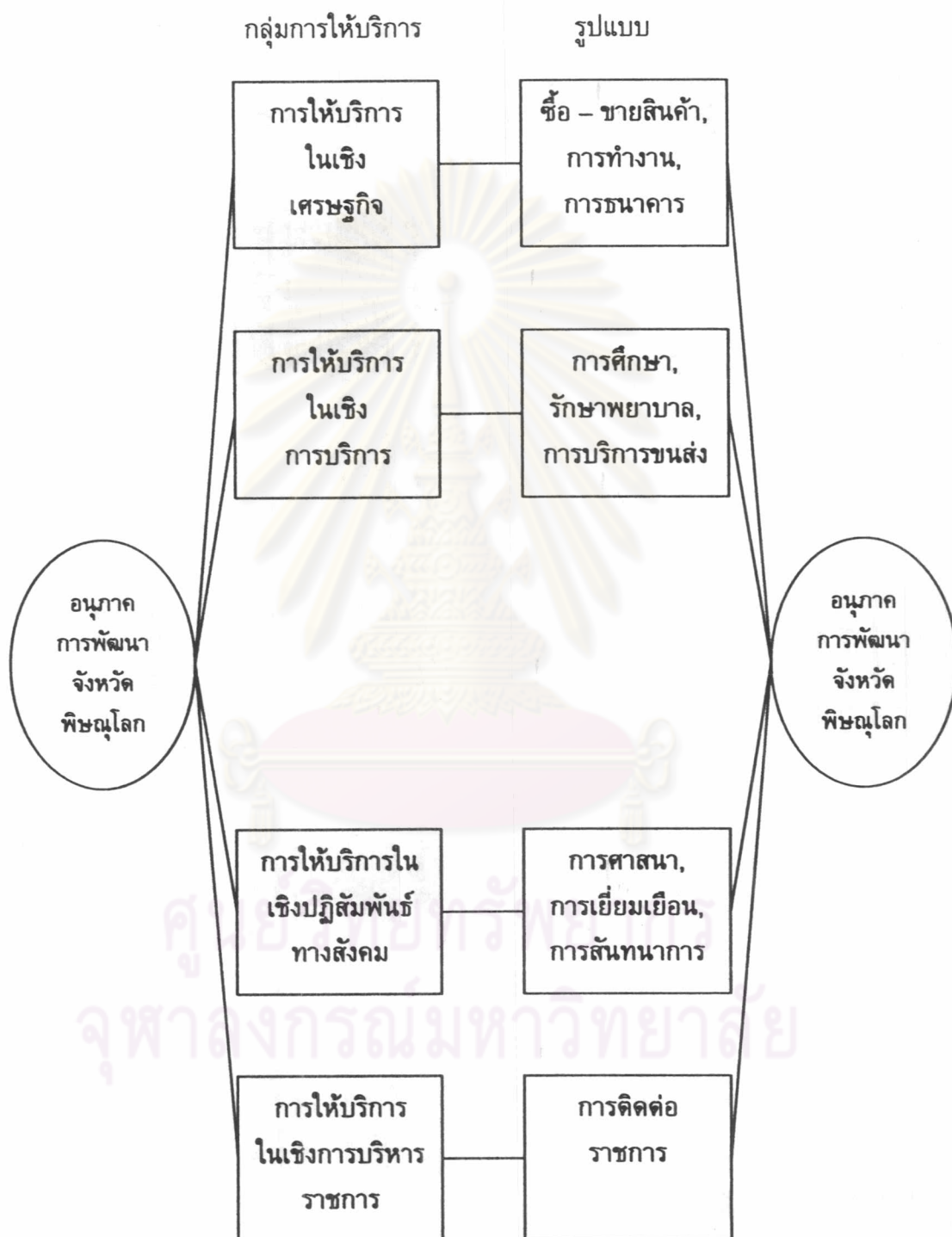
เมื่อแยกพิจารณาตามประเภทของพื้นที่เกี่ยวเนื่องแล้ว พบว่า การให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อพื้นที่จังหวัดอื่นๆ หรือการให้บริการระดับภาคนั้น การให้บริการในเชิงการบริการ เป็นการให้บริการที่มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 36.05) ของจำนวนการให้บริการทั้งหมดในระดับภาค รองลงมา ได้แก่ การให้บริการในเชิงเศรษฐกิจ (ร้อยละ 31.40) การให้บริการในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ร้อยละ 25.58) และการให้บริการในเชิงการบริหารราชการ (ร้อยละ 6.98) ตามลำดับ

การให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อเทศบาลอื่นๆ ในจังหวัดพิษณุโลก หรือการให้บริการระดับเมืองนั้น การให้บริการในเชิงเศรษฐกิจเป็นการให้บริการที่มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 52.46) ของจำนวนการให้บริการทั้งหมดในระดับเมือง รองลงมา ได้แก่ การให้บริการใน

ตาราง 5.1 การเปรียบเทียบรูปแบบการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่

รูปแบบการให้บริการ	ระดับการให้บริการ							
	ภาค		เมือง		ชนบท		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	86.00	100.00	122	100.00	478	100.00	686	100.00
เชิงเศรษฐกิจ	27	31.40	64	52.46	311	65.06	402	58.60
เชิงการบริการ	31	36.05	56	45.90	153	32.01	240	34.99
เชิงปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคม	22	25.58	2	1.64	12	2.51	36	5.25
เชิงการบริหารราชการ	6	6.98	-	-	2	0.42	8	1.17

เชิงการบริการ (ร้อยละ 49.50) และการให้บริการในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ร้อยละ 1.64) ตามลำดับ

แผนภูมิ 5.1 บทบาทในการให้บริการทางเศรษฐกิจและสังคมใน
อนุภาคการพัฒนาจังหวัดพิษณุโลก

การให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล หรือการให้บริการระดับชนบท พบว่า การให้บริการในเชิงเศรษฐกิจยังคงเป็นการให้บริการที่มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 65.06) ของจำนวนการให้บริการทั้งหมดในระดับชนบท รองลงมา ได้แก่ การให้บริการในเชิงการบริการ (ร้อยละ 32.01) การให้บริการในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ร้อยละ 2.51) และการให้บริการในเชิงการบริหารราชการ (ร้อยละ 0.42) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณากลุ่มของการให้บริการข้างต้นแล้ว พบว่า การให้บริการส่วนใหญ่ของเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อพื้นที่เกี่ยวเนื่องนั้น เป็นการให้บริการในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นความมุ่งหมายของการศึกษาครั้งนี้ที่จะศึกษาถึงบทบาทในการให้บริการทางเศรษฐกิจและสังคมของศูนย์กลางเมือง หรือของเทศบาลนครพิษณุโลก

การเปรียบเทียบกับหลักการพัฒนาภาค

หลักการพัฒนาภาคที่นำมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการให้บริการระหว่างเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อพื้นที่เกี่ยวเนื่องในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำหลักการของทฤษฎีย่านกลาง (Central Place Theory) มาใช้ในการเปรียบเทียบ ซึ่งทฤษฎีย่านกลางได้นำเสนอรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 2

เมื่อพิจารณาถึงลำดับศักดิ์ของความเป็นย่าน หรือแหล่งกลางของเทศบาลนครพิษณุโลกตามทฤษฎีย่านกลางแล้ว พบว่า เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นเมืองใหญ่ระดับภาค (Regional City) ซึ่งในทางทฤษฎีได้กำหนดลักษณะของย่านกลางประเภทนี้ ดังนี้ (ตาราง 2.1)

1. รัศมีของการให้บริการของย่านกลาง
รัศมีของการให้บริการสูงสุดที่ 100 กิโลเมตร และต่ำสุดที่ 50 กิโลเมตร
2. พื้นที่ให้บริการของย่านกลาง
พื้นที่ให้บริการ สูงสุดที่ 30,000 ตารางกิโลเมตร และต่ำสุดที่ 7,500 ตารางกิโลเมตร
3. จำนวนประชากรในพื้นที่ให้บริการของย่านกลาง
จำนวนประชากรในพื้นที่ให้บริการสูงสุดที่ 800,000 คน และต่ำสุดที่ 200,000 คน

4. จำนวนประชากรในย่านกลาง
จำนวนประชากรสูงสุดที่ 100,000 คน ต่ำสุดที่ 25,000 คน และโดยเฉลี่ยที่ 50,000 คน
5. การให้บริการ
การให้บริการในย่านกลาง ประกอบด้วย โรงเรียนมัธยม โรงพยาบาล ศูนย์การค้า และศูนย์ราชการระดับภาค
6. สาธารณูปโภค
สาธารณูปโภคในย่านกลางประกอบด้วย ระบบประปา ระบบระบายน้ำ และระบบไฟสาธารณะ
7. โครงสร้างพื้นฐาน
โครงสร้างพื้นฐานในย่านกลางประกอบด้วย ถนนสายหลัก ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง
8. กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
กิจกรรมทางเศรษฐกิจในย่านกลางประกอบด้วย อุตสาหกรรมการเกษตร การกระจายสินค้า ธนาคาร และการให้บริการระดับภาค

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละลักษณะดังกล่าวเปรียบเทียบกับสภาพของเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า

1. รัศมีการให้บริการ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า เทศบาลนครพิษณุโลกมีรัศมีการให้บริการที่ครอบคลุมจังหวัดภาคเหนือตอนล่างทุก ๆ จังหวัด แต่จะหนาแน่นในจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกัน และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ได้แก่ จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดสุโขทัย ซึ่งจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้ รวมทั้งบางอำเภอในจังหวัดพิษณุโลกที่อยู่ห่างไกลจากตัวเทศบาลนครพิษณุโลก ล้วนแล้วแต่อยู่ในรัศมีการให้บริการตามทฤษฎีย่านกลางทั้งสิ้น (แผนที่ 5.1)

2. พื้นที่การให้บริการ

เช่นเดียวกับบริษัทมีการให้บริการ พื้นที่ในการให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลกอยู่ในช่วงตามที่ทฤษฎีกล่าวไว้ ถึงแม้ว่าจะพิจารณาแต่เพียงพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลกอย่างเดียวเท่านั้น ก็มีพื้นที่มากถึง 10,815.854 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นเนื้อที่ที่เกินกว่าค่าต่ำสุดของพื้นที่ให้บริการตามทฤษฎีย่านกลาง

3. จำนวนประชากรในพื้นที่ให้บริการ

เมื่อพิจารณาเฉพาะแต่จำนวนประชากรในเขตจังหวัดพิษณุโลก ในปี พ.ศ.2545 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 867,685 คน ซึ่งก็มากกว่าประชากรขั้นสูงสุดที่ทฤษฎีได้กำหนดไว้แล้ว

4. จำนวนประชากรในย่านกลาง หรือจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกเอง

ในปี พ.ศ.2545 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 87,131 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เกินกว่าค่าเฉลี่ยจำนวนประชากรที่ควรจะมีในย่านกลางตามทฤษฎี

5. การให้บริการ

พบว่า เทศบาลนครพิษณุโลกมีการให้บริการที่ครอบคลุมตามที่ทฤษฎีย่านกลางที่กล่าวไว้ ซึ่งครอบคลุมการให้บริการทางด้านการศึกษา สาธารณสุข การค้า และการบริหารราชการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ในแต่ละด้านได้ดังนี้

5.1 ด้านการศึกษา

พบว่า เทศบาลนครพิษณุโลกมีการให้บริการที่ครอบคลุมมากกว่าที่ทฤษฎีที่กล่าวไว้ เนื่องจากในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีสถาบันการศึกษารวมทุกระดับ และสังกัดจำนวน 36 แห่ง แบ่งเป็นสถานศึกษาสายสามัญ (อนุบาล - มัธยมศึกษา) 25 แห่ง สถานศึกษาสายอาชีวศึกษา จำนวน 4 แห่ง และสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาจำนวน 7 แห่ง ทั้งมหาวิทยาลัยรัฐ วิทยาลัยเอกชน วิทยาลัยพยาบาล และมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งในทางทฤษฎีกล่าวไว้ว่าในระดับเมืองใหญ่ระดับภาคนั้น มีระดับของสถาบันการศึกษาสูงสุดอยู่ที่ระดับเตรียมอุดมศึกษาเท่านั้น สถานศึกษาเหล่านั้นไม่ได้ให้บริการเฉพาะแต่กับประชาชนในเขตเทศบาลเท่านั้น แต่ให้บริการครอบคลุมทั้งจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง รวมทั้งในขอบเขตระดับประเทศ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยนเรศวร จึงสามารถกล่าวได้ว่าการบริการด้านการศึกษาคือเป็นศักยภาพที่สำคัญมากที่สุดด้านหนึ่งของเทศบาลนครพิษณุโลก

5.2 ด้านการสาธารณสุข

พบว่า โรงพยาบาลหลักในเขตเทศบาลพิษณุโลกคือ โรงพยาบาลพุทธชินราช ซึ่งมีความสำคัญระดับโรงพยาบาลศูนย์ ที่ให้บริการประชาชนในระดับภาคเหนือตอนล่าง จากข้อมูลปี พ.ศ.2545 โรงพยาบาลมีจำนวนผู้ป่วยนอกทั้งหมด 145,284 คน เฉลี่ยต่อวันมีจำนวนผู้ป่วยนอก 1,748 คน จำนวนผู้ป่วยในทั้งหมด 47,839 คน เฉลี่ยต่อวันมีจำนวนผู้ป่วยใน 870 คน จำนวนเตียงทั้งหมด 936 เตียง อีกทั้งยังมีบทบาทในการผลิตแพทย์ร่วมกับคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และผลิตพยาบาลร่วมกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลเอกชนถึง 5 แห่ง รวมทั้งคลินิกเอกชน มากกว่า 100 แห่ง และสถานพยาบาลของเทศบาล 3 แห่ง จัดได้ว่าการบริการสาธารณสุขในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกอยู่ในเกณฑ์ดีมาก สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างครบถ้วนทั้งภายในจังหวัดเอง และจังหวัดใกล้เคียง

5.3 ด้านศูนย์การค้า

พบว่า ตลาดสดที่ดำเนินการโดยเทศบาลเองมีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง และในประเด็นของศูนย์การค้านั้น เมื่อพิจารณาถึงร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ ได้แก่ บิ๊กซี เทสโกโลดส์ และแมคโคร พบว่า เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นเมืองเดียวในเขตภาคเหนือตอนล่างที่มีร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ทั้งสามแห่งครบ นอกจากนี้ยังเป็นสาขาแรกของบิ๊กซี และเทสโกโลดส์ในเขตภาคเหนือตอนล่างด้วย พื้นที่การให้บริการของร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ทั้งสาม จึงครอบคลุมพื้นที่จังหวัดโดยรอบจังหวัดพิษณุโลกอีกด้วย ดังปรากฏในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บแบบสอบถาม

5.4 ด้านศูนย์ราชการระดับภาค

พบว่า หน่วยราชการระดับภาคหลายแห่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อาทิเช่น กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 6 สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 9 สำนักงานสรรพากรภาค 7 และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 3 ซึ่งหน่วยงานทางราชการเหล่านี้เป็นหน่วยงานที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตภาคเหนือตอนล่าง อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาหน่วยงานทางด้านการศึกษา ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ และหน่วยงานด้านการสาธารณสุข คือ โรงพยาบาลพุทธชินราช ก็นับได้ว่าเป็นหน่วยงานราชการระดับภาคได้เช่นกัน

๕- สาธารณูปโภค

พบว่า เทศบาลนครพิษณุโลกมีการให้บริการด้านสาธารณูปโภคที่ครบถ้วน ดังนี้

6.1 การให้บริการไฟฟ้า

การไฟฟ้าในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดพิษณุโลก โดยได้รับกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต จากโรงงานไฟฟ้าพลังน้ำ เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก สถานีไฟฟ้าย่อยในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกให้บริการไฟฟ้าในเขตเทศบาลและพื้นที่ต่อเนื่อง ปริมาณการใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่ถูกใช้ในประเภทธุรกิจและอุตสาหกรรมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ประเภทที่อยู่อาศัย และการใช้เพื่อสาธารณะและอื่นๆ

6.2 การให้บริการน้ำประปา

ระบบประปาอยู่ภายใต้การดำเนินงานของเทศบาลนครพิษณุโลกโดยมีโครงข่ายครอบคลุมเฉพาะในเขตเทศบาล ปัจจุบัน มีกำลังการผลิตต่อปี เท่ากับ 12,200,000 ลูกบาศก์เมตร อัตราค่าน้ำประปาค่าสุดลูกบาศก์เมตรละ 2.50 บาท สูงสุดลูกบาศก์เมตรละ 5.50 บาท

6.3 การให้บริการโทรศัพท์

เทศบาลนครพิษณุโลกถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางด้านโทรคมนาคม เป็นที่ตั้งของเขตโทรศัพท์ภาคเหนือที่ 3 ของบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และสำนักงานบริษัทไทยเทเลโฟนแอนเทลคอมมิวนิเคชั่น จำกัด (มหาชน)

6.4 ระบบกำจัดขยะ

สถานที่กำจัดขยะของเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ตั้งอยู่ที่ถนนพิษณุโลก-กำแพงเพชร บริเวณกิโลเมตรที่ 38 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกอก อำเภอบางระกำ มีขีดความสามารถในการกำจัดขยะ 86 ตันต่อวัน การกำจัดขยะใช้ระบบฝังกลบ หรือ land field โดยเทศบาลจัดให้มีรถเก็บขยะจำนวน 28 คัน นอกจากการเก็บและกำจัดขยะในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกแล้ว ทางเทศบาลยังบริการเก็บในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลององค์การบริหารส่วนตำบลหัวรอ เทศบาลตำบลบางระกำ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดพิษณุโลก และกองบิน 46 อีกด้วย

6.5 ระบบการระบายน้ำ และการบำบัดน้ำเสีย

การระบายน้ำของเทศบาลเป็นระบบท่อรวม (Combined System) คือ วางท่อระบายน้ำคอนกรีตเสริมเหล็กให้สามารถรับได้ทั้งน้ำฝน และน้ำทิ้งจากอาคารรวมอยู่ในท่อเดียวกัน ระบบบำบัดน้ำเสียนั้นอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้พื้นที่บึงนาราก นอกเขตเทศบาลพิษณุโลกเป็นพื้นที่ในการบำบัด ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ระหว่าง

การดำเนินการก่อสร้าง ซึ่งได้รับงบประมาณจากกรมโยธาธิการและผังเมือง และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

7. โครงสร้างพื้นฐาน พบว่า

7.1 ถนนสายหลัก

ถนนสายหลักในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกที่เป็นเส้นทางหลักในการติดต่อกับพื้นที่เกี่ยวเนื่องอื่นๆ นั้น ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (สุโขทัย - พิษณุโลก - เพชรบูรณ์) ซึ่งในปี พ.ศ.2545 มีปริมาณการจราจรโดยเฉลี่ยต่อวันตลอดปี เท่ากับ 10,108 PCU ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 (นครสวรรค์ - พิษณุโลก) มีปริมาณการจราจรโดยเฉลี่ยต่อวันตลอดปี เท่ากับ 12,744 PCU ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1063 (ถ.บรมไตรโลกนาถ) มีปริมาณการจราจรโดยเฉลี่ยต่อวันตลอดปี เท่ากับ 5,453 PCU ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1064 (ถ.ศรีธรรมไตรปิฎก / พิษณุโลก - บางกระทุ่ม) มีปริมาณการจราจรโดยเฉลี่ยต่อวันตลอดปี เท่ากับ 13,620 PCU และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1086 (ถ.เอกาทศรถ / พิษณุโลก - พรหมพิราม) มีปริมาณการจราจรโดยเฉลี่ยต่อวันตลอดปี เท่ากับ 3,110 PCU

7.2 สถานีขนส่ง และท่ารถประจำทาง

พบว่า สถานีขนส่งจังหวัดพิษณุโลกเป็นสถานีขนส่งหลักภายในเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งเป็นสถานีขนส่งที่มีจำนวนผู้โดยสารมากที่สุดจำนวนสถานีขนส่งทั้งหมดในเขตภาคเหนือตอนล่าง ในปี พ.ศ.2546 (ตาราง 5.2) นอกจากนี้ยังมีท่ารถประจำทางที่ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนการเดินทางที่สำคัญ กระจายอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับตลาดสดเทศบาลต่างๆ โดยเฉพาะตลาดเทศบาล 4 (ตลาดโคกมะตูม) และตลาดเทศบาล 6 (ตลาดรถไฟ)

จากข้อมูลของสำนักงานขนส่งจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในปี พ.ศ.2546 เส้นทางการเดินทางโดยสารขนส่งระหว่างเทศบาลนครพิษณุโลก และพื้นที่ต่างๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 72 เส้นทาง โดยแบ่งเป็น รถโดยสารประจำทาง หมวด 1 (รถโดยสารที่วิ่งภายในเขตเทศบาล และพื้นที่ต่อเนื่อง) จำนวน 16 สาย รถโดยสารประจำทาง หมวด 2 (รถโดยสารที่มีต้นทาง หรือปลายทางอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร) จำนวน 5 สาย รถโดยสารประจำทาง หมวด 3 (รถโดยสารที่ไม่ได้มีต้นทาง หรือปลายทางอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร) จำนวน 36 สาย รถโดยสารประจำทาง หมวด 4 (รถโดยสารภายในจังหวัด) จำนวน 13 สาย และรถโดยสารประจำทางขนาดเล็ก จำนวน 2 สาย ซึ่งสายของรถโดยสารเหล่านี้เป็นตัวกลางในการนำมาซึ่งการให้บริการระหว่างเทศบาลนครพิษณุโลก และพื้นที่เกี่ยวเนื่องที่สำคัญประการหนึ่ง

ตาราง 5.2 รายงานการใช้สถานีขนส่งผู้โดยสาร ปี พ.ศ.2546

สถานี	รวม		เที่ยวไป		เที่ยวกลับ	
	จำนวน เที่ยว	จำนวน ผู้โดยสาร	จำนวน เที่ยว	จำนวน ผู้โดยสาร	จำนวน เที่ยว	จำนวน ผู้โดยสาร
กำแพงเพชร	140,452	930,758	123,465	741,663	16,987	189,095
นครสวรรค์	670,295	14,402,632	352,045	7,491,546	318,250	6,911,086
พิจิตร	61,907	1,643,396	36,571	913,028	25,336	730,368
พิษณุโลก	484,727	15,930,406	245,447	7,986,033	239,280	7,944,373
สุโขทัย	194,672	2,671,476	155,937	1,907,707	38,735	763,769
อุตรดิตถ์	165,544	5,092,122	110,195	2,420,659	55,349	2,371,463
อุทัยธานี	235,305	2,132,579	117,565	1,069,325	117,740	1,063,254

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

หมายเหตุ : จังหวัดเพชรบูรณ์ไม่มีสถานีขนส่งประเภทจัดให้มี และขอจัดตั้ง

7.3 สถานีรถไฟ

ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีสถานีรถไฟที่เป็นชุมทางสำคัญอีกชุมทางหนึ่งของการเดินรถไฟสายเหนือ คือ สถานีรถไฟพิษณุโลก ซึ่งมีขบวนรถโดยสารผ่านขึ้น – ล่อง รวมวันละ 38 ขบวน และมีขบวนรถสปริงเตอร์เดินทางไป – กลับ วันละ 4 ขบวน นอกจากนี้ ยังมีขบวนรถสินค้าอีกวันละ 14 ขบวน โดยมีการขนส่งสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม เช่น ข้าวสาร ผัก ผลไม้ เป็นต้น จากข้อมูลของการรถไฟแห่งประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ.2546 สถานีรถไฟพิษณุโลก เป็นสถานีรถไฟที่มีจำนวนผู้โดยสารมากที่สุดในจำนวนสถานีรถไฟที่เป็นชุมทางสำคัญในเส้นทางรถไฟสายเหนือ และเป็นสถานีที่มีปริมาณการขนส่งสินค้ามากเป็นลำดับสองรองจากสถานีนครสวรรค์ (ตาราง 5.3)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5.3 ปริมาณผู้โดยสารและสินค้าผ่านทางรถไฟในสถานีชุมทางสำคัญในภาคเหนือตอนล่าง พ.ศ.2546

สถานี	จำนวนผู้โดยสาร (คน)			ปริมาณสินค้า (ตัน)		
	รวม	ขาเข้า	ขาออก	รวม	ขาเข้า	ขาออก
พิษณุโลก	1,477,243	755,303	721,940	47,216	46,212	1,004
พิจิตร	435,375	230,986	204,389	4,078	2,437	1,641
ตะพานหิน	482,678	243,467	239,211	11,694	2,544	9,150
ชุมแสง	242,182	122,123	120,059	3,737	14	3,723
นครสวรรค์	488,379	252,652	235,727	217,269	214,779	2,490
บ้านดาศลี	508,091	295,829	212,262	311	0	311
สวรรคโลก	20,007	9,280	10,727	0	0	0
อุตรดิตถ์	684,359	395,775	288,584	0	0	0

ที่มา : การรถไฟแห่งประเทศไทย

7.4 ท่าอากาศยาน

ในความเป็นจริงแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่จะตั้งท่าอากาศยานภายในบริเวณศูนย์กลางเมือง เนื่องจากจะประสบปัญหาทั้งในเรื่องของการบิน และเสียงดังรบกวน ท่าอากาศยานพิษณุโลกจึงตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก แต่ก็ยังมีถนน และบริการรถโดยสารสาธารณะเชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางเมืองและท่าอากาศยาน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจังหวัดอื่นๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่างจะมีท่าอากาศยาน ได้แก่ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ สุโขทัยและอุตรดิตถ์ ในจำนวนท่าอากาศยานเหล่านี้ มีเฉพาะเพียงท่าอากาศยานพิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์เท่านั้นที่ใช้ในเชิงพาณิชย์ และท่าอากาศยานพิษณุโลกมีบทบาทหลักในการเป็นท่าอากาศยานของภาคเหนือตอนล่าง โดยพิจารณาจากจำนวนเที่ยวบิน จำนวนผู้โดยสาร และปริมาณการขนส่งสินค้า และยังเป็นท่าอากาศยานที่มีจำนวนเที่ยวบินมากเป็นลำดับที่หนึ่งของท่าอากาศยานทั้งหมดในภาคเหนือ ในปี พ.ศ.2545 (ตาราง 5.4) โดยมีสายการบินที่ให้บริการคือ การบินไทย ซึ่งให้บริการเที่ยวบินกรุงเทพฯ – พิษณุโลก วันละ 3 เที่ยวบิน (ไปกลับ) และสายการบินนกแอร์ ซึ่งให้บริการเที่ยวบินกรุงเทพฯ – พิษณุโลก วันละ 2 เที่ยวบิน (ไปกลับ)

ในขณะที่ภาคเหนือตอนล่าง ต้องยอมรับว่า เทศบาลนครพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกทั้งทางถนน และทางรถไฟ จากการพิจารณาโครงสร้างระบบการคมนาคมขนส่งที่สามารถเชื่อมโยงไปยังกลุ่มจังหวัด ภูมิภาค และต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ทางหลวง

แผ่นดินหมายเลข 11 วางตัวในแนวเหนือ - ใต้ เชื่อมโยงระหว่างภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง และภาคกลางตอนบน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 วางตัวในแนวตะวันออก - ตะวันตก เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดภายในภาคเหนือตอนล่างกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีโครงข่ายของระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมต่อไปยังกลุ่มอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงและเอเชียใต้ ตามแผนยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ ตามแผนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (แผนหลักการขนส่ง พ.ศ.2542 - 2549) ซึ่งเป็นจุดตัดที่เชื่อมโยงแนวตะวันออก - ตะวันตก (East - west Economics Corridor) และแนวเหนือ - ใต้ (North - South Economics Corridor) ในนาม "สี่แยกอินโดจีน" สำหรับสถิติการใช้สถานีขนส่งผู้โดยสารในปี พ.ศ.2546 พบว่า มีจำนวนผู้โดยสารสูงสุดในภาคเหนือ จำนวน 15,930,406 คน สำหรับการคมนาคมขนส่งทางรถไฟ ก็มีปริมาณผู้โดยสารสูงสุดเช่นกัน โดยสัดส่วนการใช้สถานีรถไฟสายเหนือทั้งผู้โดยสารและสินค้า เป็นลำดับสามรองจากสถานีลำปางและเชียงใหม่

นอกจากนี้ยังมีแผนงาน / โครงการที่สนับสนุนด้านการคมนาคมขนส่งที่เกี่ยวข้อง เช่น กลยุทธ์ในการส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการบริการด้านการขนส่งสินค้า ผู้โดยสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวทางการพัฒนาเป็นท่าเปลี่ยนถ่ายการขนส่งสินค้าขนาดใหญ่ (Transshipment Terminal) ของภาคเหนือตอนล่าง โครงการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมและท่าขนส่งสินค้าตู้คอนเทนเนอร์ (Inland Container Depot: ICD)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5.4 สถิติการขนส่งทางอากาศ จำแนกตามท่าอากาศยานภาคเหนือ ปี พ.ศ.2543 ถึง พ.ศ.2545

ท่าอากาศยาน	จำนวนเที่ยวบิน		อัตราเพิ่ม เฉลี่ยปี (%)		จำนวนผู้โดยสาร (คน)		อัตราเพิ่ม เฉลี่ยปี (%)		ปริมาณสินค้า (ตัน)		อัตราเพิ่ม เฉลี่ยปี (%)	
	2543	2544	2545		2543	2544	2545		2543	2544	2545	
ระหว่างประเทศ												
เชียงใหม่	15,993	15,220	16,690	4.82	2,230,225	2,211,067	2,083,269	-6.64	23,192	24,080	24,838	6.98
เชียงใหม่	5,197	4,712	4,934	-4.62	585,027	534,361	458,369	-22.88	4,596	4,273	4,799	5.28
ในประเทศ												
พิษณุโลก	4,268	21,227	17,384	380.23	335,640	312,145	216,342	-37.69	348	346	262	-24.73
แม่ฮ่องสอน	2,648	2,566	238,974	236,007	228	266
ลำปาง	730	718	718	-1.64	93,813	86,051	53,964	-45.56	149	127	77	-53.98
น่าน	571	558	520	-9.09	40,792	38,842	24,191	-42.50	121	109	60	-54.80
แม่สอด	410	412	507	23.55	32,317	32,311	23,838	-26.24	63	60	17	-76.22
แพร่	1,444	1,425	853	-41.46	44,258	43,098	21,381	-53.01	54	42	14	-87.20
สุโขทัย	1,697	633	55,549	18,055	69	19
เพชรบูรณ์	389	624	190	-9.14	20,545	35,572	2,817	-18.94	1	27	8	2.576.2
												6

ที่มา : การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย และกรมการขนส่งทางอากาศ

8. กิจกรรมทางเศรษฐกิจ พบว่า

8.1 ในประเด็นของอุตสาหกรรมการเกษตร

การแปรรูปสินค้าการเกษตรขนาดใหญ่ เช่น โรงงานน้ำตาล ไชโลเก็บข้าวขนาดใหญ่ คงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ที่จะตั้งอยู่ในเขตศูนย์กลางเมือง แต่อย่างไรก็ตามจากสถิติโรงงานอุตสาหกรรม ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกยังมีการประกอบอุตสาหกรรมการเกษตร ประเภทโรงสีข้าว การทำแป้ง และอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่ใช้วัตถุดิบจากการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป การทำเส้นก๋วยเตี๋ยว การทำไอศกรีม เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ใช้พื้นที่ห้องแถว หรืออาคารพาณิชย์เป็นสถานประกอบการ

8.2 การกระจายสินค้า

ภายในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีรูปแบบของการกระจายสินค้า แบ่งออกเป็น ร้านค้าส่งทั่วไป ซึ่งเป็นร้านค้าที่กระจายทั่วไปในเขตพาณิชย์กรรมของเมือง อีกประเภทหนึ่งคือ ร้านค้าส่งขนาดใหญ่ คือ แมคโคร ซึ่งเป็นร้านค้าส่งขนาดใหญ่ที่ให้บริการกระจายสินค้าครอบคลุมพื้นที่ทั้งภายในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียง ดังปรากฏในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บแบบสอบถาม

8.3 การธนาคาร

ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีธนาคารมากถึง 12 ธนาคาร 26 สาขา และในจำนวนนี้ยังมีธนาคารที่ให้บริการเฉพาะ คือ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารกรุงไทย (สาขาหนึ่ง) ที่ให้บริการตามหลักศาสนาอิสลาม

เมื่อพิจารณาถึงการลำดับในการเข้ามาใช้บริการต่างๆ ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่สามารถไปใช้บริการ ณ แหล่งอื่นๆ ได้ เนื่องจากการบริการที่ได้รับนี้มีเฉพาะแต่ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกเท่านั้น อย่างเช่น โรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่ให้บริการที่ครอบคลุมมากกว่า สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา การติดต่อหน่วยงานทางราชการ การชมภาพยนตร์ การศาสนา การทำงาน หรือการเข้าซื้อของในร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ การบริการเหล่านี้ก่อให้เกิดรูปแบบการให้บริการที่ผู้คนในพื้นที่เกี่ยวเนื่องจะต้องเข้ามา ณ เทศบาลนครพิษณุโลกเท่านั้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งก็สามารถที่จะไปใช้บริการ ณ แหล่งอื่นๆ ได้ โดยเฉพาะชุมชน/ตลาดในละแวกบ้าน และตัวอำเภอต่างๆ (เทศบาลต่างๆ) ภายในจังหวัดพิษณุโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการให้บริการด้านการซื้อสินค้า ซึ่งจะเป็น

สินค้าในชีวิตประจำวันทั่วไป แต่เมื่อต้องการสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น สินค้าเพื่อใช้ในการเกษตร หรือต้องการซื้อสินค้านำราคาส่ง หรือต้องการซื้อสินค้านำราคาปลีกจำนวนมาก ก็จะต้องเข้ามา ณ เทศบาลนครพิษณุโลก เพื่อซื้อหาสินค้านำดังกล่าว

สรุป

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อพื้นที่เกี่ยวเนื่องทั้ง 3 ระดับคือ ความเป็นเมืองของเทศบาลเอง ซึ่งส่งผลให้มีบทบาท และความสำคัญในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการให้บริการในเชิงเศรษฐกิจ และสังคม ไม่ว่าจะเป็นบทบาทด้านการบริหารการปกครอง ศูนย์กลางการศึกษา ศูนย์กลางการสาธารณสุข ศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง ศูนย์กลางการค้าและบริการ ศูนย์กลางทางการเงินและการลงทุน และการเป็นแหล่งงาน

โดยสรุป สามารถกล่าวได้ว่าการประเมิน และสรุปบทบาทในการให้บริการ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเทศบาลนครพิษณุโลกที่มีต่อพื้นที่เกี่ยวเนื่องนั้น พบว่าเทศบาลนครพิษณุโลกทำหน้าที่ให้การบริการประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ครอบคลุมตามที่ทฤษฎีย่านกลางได้กล่าวไว้ และในบางกรณีก็ให้บริการที่ครอบคลุมมากกว่า โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา และการสาธารณสุข และมีบทบาทในการให้บริการที่ไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลางระดับจังหวัดเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางระดับภาคของภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งมีการให้บริการของเทศบาลนครพิษณุโลกต่อจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือตอนล่าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย